

2012

Kuolismaan Kettuset

Kettusviesti 3/ 2012

Kuolismaan Kettuset

Toimittanut Ensio Kettunen

Sisältö

<i>Puheenjohtajan palsta</i>	3
<i>Matka Karjalan Kannakselle kesällä 2012</i>	4
<i>Ilomantsi kesällä 2012</i>	11
<i>Matka Kuolismaahan</i>	14

Ahonurmikohokki (*Silene vulgaris* var. *Vulgaris*)

Puheenjohtajan palsta

Tuula Luomala

Hyvät Kuolismaan Kettusten sukuseuran jäsenet! Mielihyvän tunne valtaa mielen kun metsästä saapuu kotiin korit täynnä sieniä ja sangot täynnä puolukkaa, puhumattakaan aiemmin kerätyistä marjasadoista. Kun pakastin melkein ”räjähtää” säilöttävistä niin auttamattomasti mieleen pulpattaa jonkinlainen sisäinen pohdinnan ääni siitä, että voiko ikiajoista johtuva vietti kerätä ruokaa ns. pahan varalle vai mikä saa meidät jopa hamstraamaan syötävää kaapit ja pakastimet täyteen. Se näkyy parhaiten kesällä kun pakastin täytyy tyhjentää uusia marjoja varten jne.. TV ja naistenlehdet toitottavat suureen ääneen, että syökää marjoja ja sieniä kun ne ovat niin terveellisiä. Toisaalta tiedon lisääntyessä näin Internet-aikana tulee myös varoituksia, ettei metsänantimia saisi syödä myöskään aivan tolkuttomasti niiden mahdollisten saaste-jäämämepitoisuuksien takia. Tiedä häntä mikä on oikein ja mikä väärin. Ainakin itse nautin marjoista aivan uudella tavalla, en puuron seassa, vaan valmistaman niistä ammuisin ja joskus iltaisin aivan fantastisen hyviä Marja-Smoothieta. Terveellisiä ja helppoja ohjeita löytyy mm klikkaamalla seuraavaa [www osoitetta](http://smoothieohjeita.com/marjasmoothie).

<http://smoothieohjeita.com/marjasmoothie>

Annetaan ajatusten siirtyä lähestyvään Joulun aikaan ja jopa ensi kesään, jolloin sukuseuramme vuosikokous 2013 pidetään Joensuussa. Nyt on aika merkata almanakkaan paikka ja aika:

Kuolismaan Kettuset sukuseuran vuosikokous pidetään lauantaina 29.6.2013 Joensuussa, Hotelli Aadassa, Kauppakatu 22 (aivan keskustassa).

Ensin on sukukokous klo 12 – 14, jonka jälkeen ruokailu klo 14 - 15. Ruokailun hinta on 20 e/aikuiset ja 12 e/4-12v/, alle 4v lapsille ruoka on ilmainen vanhempien seurassa. Vuosikokouksen jälkeen pyrimme järjestämään jokiristeilyn, joka tosin on vielä selvittelyn alla.

Kutsu ilmoittautumisohjeineen ja ohjelmineen julkaistaan ensivuoden puolella lähempänä ensi kesää ja kokouspäivää. Siispä seuratkaa ajankohtaista palstaa.

Nyt nautin Mustikka-banaanismoothien ja sen myötä toivotan kaikille pirteää loppuvuotta

Kuolismaan Kettusten Sukuseuran tiedotuslehti

Sukulehdessä ilmoitetaan Kuolismaan Kettuset – nimisen sukuseuran toiminnasta ja tapahtumista. Lehti on myös sukuseuran jäsenten ilmoituskanava. Jos sinulla on kertomuksia, omakohtaisia kokemuksia, jotka haluat julkaista lehdessä, niin lähetä materiaalisi lehden toimittajalle. Otamme vastaan ilmoituksia ja mainoksia. Seuraavan lehteen tulevat ilmoitukset viimeistään 15.10.2012 mennessä osoitteeseen: varapuheenjohtaja@kuolismaankettuset.fi

Sukuseuran ulkopuolisille Ilmoituksen hintatiedot lähetetään paluupostissa ennen lehden painamista!

Matka Karjalan Kannakselle kesällä 2012

Ensio Kettunen

Vuorokauden jatkunut vesisade loppui yöllä. Heräsimme aamun ensituntien aikana ja pakkasimme matkatavarat autoomme. Lähdimme ajamaan kahdella henkilöautolla kohti Värtsilän raja-asemaa. Matkamme Karjalan Kannakselle, muistojen karjalaan oli alkanut. Rajan ylityksen jälkeen pilvet väistyivät taivaalta ja saimme jatkaa matkaamme aurin gonpaisteessa. Sortavalassa Karjalansilta oli suljettu korjaustöiden vuoksi. Jouduimme ajamaan Vakkosalmen sillan kautta. Kiertotie Vakkosalmen kautta oli matkan aikana huonossa kunnossa, se muistutti enemmän perunapeltoa kuin tietä.

Sortavalan vanha kaupungintalo, nykyään kirjasto

Sortavalan jälkeen matkamme jatkui Käkisalmen suuntaan. Tie oli asfaltoitu vuosia aiemmin ja se oli hyvässä kunnossa. Ohitimme vanhoja Jaakkiman pitäjän kyliä; Hympölä, Otsoinen, Rautalahti, Reuskala, Korteela, Oppola ja Miinala. Laatokan rantatie kiemurtelee Laatokan rikkonaista rannikkoa seuraten. Tie ja sitä ympäröivä luonto oli todella kaunista katseltavaa. Saavuimme Lahdenpohjan entiseen kauppalaan. Kaukana vasemmalla siintää Laatokan sisämaahan työntyvä kapea vuonomainen lahti. Kallioiset rannat ja rantaniityt ovat olleet ennen talvisotaa noin 2000 Lahdenpohjalaisen asuttama kauppala.

Laatokan rantatie lähellä Reuskalaa.

Jaakkima – Lahdenpohjan alueella asui v. 1939 n. 11 500 asukasta. Nyt Lahdenpohjassa asuu n. 8 000 asukasta. Käännyimme keskustassa sijaitsevan v. 2000 rakennetun tsasou nan kohdalta oikealle Kirkkomäelle, josta löydämme arkkitehti C.L.Engelin piirtämän ja v. 1850 valmistuneen Jaakkiman kirkon rauniot. Kirkkoon mahtui 3 000 henkeä. Kirkon torni oli tuhottu sodan aikana tai sodan jälkeen. Kirkko palveli jatkosodan jälkeen vankilana, korjaamona ja varastona ennen tulipaloa v. 1977. Vaikka kirkosta olivat vain seinät pystyssä, se teki meihin matkalaisiin suuren vaikutuksen. Kirkko on ollut aikanaan suurimpia raja-karjalan kirkoista. Nautimme kirkon pihalla aamupalaa ja ihastelimme kesäisen luonnon kauneutta.

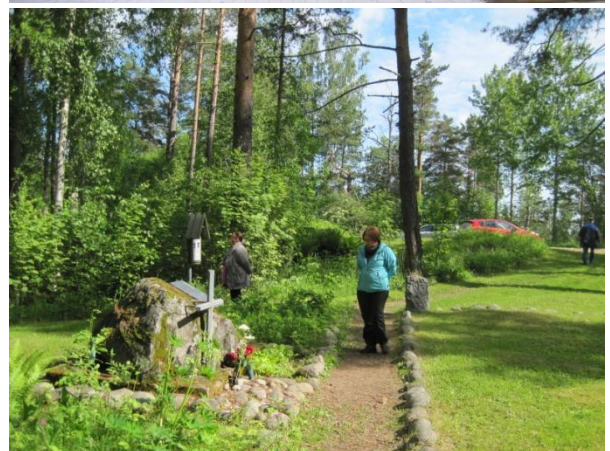

Jaakkiman kirkko

Jatkoimme matkaa hiekkapintaista tietä kohti Lumivaaraa, jonne oli matkaa n. 10 km Lahdenpohjasta. Lumivaaran pitäjä perustettiin samaan aikaan Lahdenpohjan kauppalan kanssa v. 1923. Molemmat kunnat kuuluivat ennen Jaakkiman pitäjään. Lumivaarassa asui v. 1939 n. 5 200 henkeä. Pääelinkeinoina olivat maa- ja metsätalous. Lumivaaraan Kumolan kylään rakennettiin vuonna 1934 arkkitehti Ilmari Launiksen suunnittelema, valkiseksi rapattu tiilikirkko. Kirkossa oli 736 istumapaikkaa. Kirkko säilyi talvi- ja jatkosodan aikana pommituksilta, koska varsinaisia taisteluita ei käyty Lumivaaran alueella. Lumivaara kantoi kuitenkin raskaan taakan sodan aikana sankarivainajien määrällä mitattuna. Kirkko seisoo edelleen uljaana vaaran päällä. Kirkko on ajan ja ilkvallan rapistama. Kirkossa on katto päällä ja seinät suhteellisen hyvässä kunnossa. Lattiarakenteet ja särkyneet ikkunat tarvitsevat korjausta. Kirkko on toiminut sodan jälkeen venäläisten vilja- ja vihannesvarastona. Poikamaisena kokeiluna testasimme ennen poislähtöä kirkon kellon kuntoa. Totesimme kellon äänen kuuluneen kauas Lumivaaran kunnan alueelle.

Lumivaaran kirkko, kirkkomaa ja Lumivaaran kylä.

Lumivaarasta jatkoimme matkaa Kurkijoelle. Kurkijoki oli Kurkijoen kihlakunnan suurin pitäjä. Kurkijoki sijaitsi Laatokkaan liittyvän Laikkalahden rannalla. Pitäjän kasvillisuus oli ennen sotia ja myös nykyään runsasta ja rehevää. Tien varsilla kasvavat tänäänkin vaahterat, lehmukset ja tammet.

Kurkijoen kirkko, rauniot ja sankarihautausmaa v.2012

Kurkijoelle Lumivaarasta päin saapuessa, tien molemmin puolin on suomalaisten ra-

kentamia taloja. Kurkijoen rannalla, sillan kupeessa sijaitsivat suuret maamiesopiston tai Itä-Karjalan karjanhoitokoulun rakennukset olivat vielä pystyssä. Maisemat Kurkijoella ja sen ympäristössä ovat maalauksellisen kauniita, jos unohtaa tievarsilla olevat vanhat venäläisten rakentamat röttelötalot ja tienvarsilla valtoimenaan kasvavat jättiputkikasvustot.

Kurkijoen silta ja vanha maatalouskoulun rakennus.

Kurkijoella asui sotien alla yli 10 000 henkeä. Pääelinkeinona oli maatalous. Kurkijoen keskustaan, Laatokkaan laskevan Kurkijoen rantakallion päälle rakennettiin v. 1880 arkkitehti F. Sjöströmin piirustusten mukaan puurakenteinen luterilainen kirkko. Kirkko sijaitsi kolmen tien risteyksessä, joista tiet erkanivat Lumivaaraan, Elisenvaaraan ja Hiitolaan. Kirkon pituus oli n. 47 metriä ja leveys n. 30 metriä. Kirkkoon mahtui n. 1 500 sanankuulijaa. Kirkko vaurioitui talvisodassa, mutta se korjattiin jatkosodan aikana. Kirkkoa alettiin korjata venäläisten toimesta v. 1990, mutta se syttyi palamaan ja tuhoutui 24.7.1991. Nyt kirkosta on jäljellä kivijalka ja kivinen muistomerkki. Kurkijoelta jatkoimme matkaa Hiitolan suuntaan. Tien kunto huononi merkittävästi ja ajonopeutemme laski muutamaan kymmenen kilometriin tunnissa. Hiitolassa asui ennen sotia n. 8 000 asukasta. Hiitola oli

tyypillinen maatalouspitäjä. Nykyään Hiitolassa asuu n. 4 500 venäläistä. Hiitolassa sijaitsi 1990-luvun alkuun saakka venäjän armeijan panssariprikaati. Venäläisillä lienee ollut matkapäivänämme taisteluharjoitukset, koska tienvarsilla oli maastopukuisia sotilaita ja maastoautoja. Lisäksi tienvarressa oli panssareita, joiden kumea ääni kuului auton sisälle saakka Hiitolan halki virtaavan Hiitolajoen rantametsiköstä. Hiitolan keskustajaman jälkeen etsimme Hiitolan kirkon paikkaa Hiitolan hautausmaan alueelta. Aikapulan vuoksi Hiitolan kirkon muistomerkki jäi näkemättä. Hiitolan kirkkorakennus oli tuhoutunut joko sodan aikana tai sotien jälkeen.

Hiitolan maaseutumaisemia.

Käkisalmissa panssarivaununmuistomerkit.

Hiitolasta jatkoimme matkaa kohti Käkisalmea, jonne saavuimme pienen ukkoskuuron saattamana. Käkisalmen taajamassa on paljon suomalaisten rakentamia raken-

nuksia. Pidimme taukoa Käkisalmen linnan alueella. Parkkipaikalla oli sodan muistomerkkeinä kaksi panssarivaunua. Käkisalmissa otetussa kuvassa on edessä rynnäkkötykki ja takana venäläinen JS3 panssarivaunu.

Käkisalmen linnoitus.

Käkisalme linnoitettiin ensimmäisen kerran jo 1200-luvulla. Varsinainen linnoitus rakennettiin ruotsalaisten toimesta v. 1580 nykyisen Käkisalmen linnan paikalle. Venäläiset valloittivat Käkisalmen ruotsalaisilta v. 1721. Venäläiset muuttivat Käkisalmen linnan vanhilaksi. Käkisalme liitettiin 1800-luvun alussa Suomen suuriruhtinaskuntaan ja vapaussodassa se liitettiin Suomeen. Suomi menetti Käkisalmen venäjälle toisessa maailmansodassa.

Käkisalmen linnoitus.

Putinin Datša on varustettu kameroilla ja sähköaidalla.

Käkisalmeilta jatkoimme matkaa hyväkuntoista tietä kohti majapaikkaamme Losevoa (ent. Kiviniemi Sakkolassa). Tien varren metsät ovat hyvin hoidettuja. Päätelimme, että suuri maisemamuutos Käkisalmen jälkeen johtuu Käkisalmen ympäristön datša-asutuksesta. Saavuimme majapaikkaamme Losevossa. Varauksen yhteydessä meille kerrottiin, että majoitus maksaa 2 800 ruplaa, mutta paikan päällä hinta pompahti 3 500 ruplaan huoneelta. Olimme kuitenkin varautuneet muutoksiin, sillä vuosien kokemuksella venäjällä kaikki on mahdollista.

Mannerheimin panssariestelinja lähellä Vuoksea.

Aamulla jatkoimme matkaa Kiviniemestä Valkjärven Puustinlahteen saakka, jossa pysähdyimme katsomaan Mannerheim-linjan esteitä. Estelinja tehtiin miestyövoimana 1920-luvulta alkaen aina syksyyn 1939 saakka. Mannerheim-linja oli kanta-/kenttä-

linnoitettu puolustuslinja, joka kulki Karjalan Kannaksella Laatokan rannalta 132 kilometrin päähän Suomenlahdelle saakka. Linja oli talvisodan kuuluisa taistelupaikka ja saavutti kansainvälisessä lehdistössä suurta huomiota. Valkjärvellä tutustuimme Mannerheim-linjan kenttälinoitettuun osaan (30 km pitkä kenttälinoitus välillä Muolaanjärvi - Vuoksi).

Maahan kaivettu Panssarieste Valkjärvellä.

Matkan vaikein ja vaativin vaihe alkoi Äyräpään järven kohdalla olevasta Ala-Kuusaan kylästä. Tien kunto huononi Äyräpäästä kohti ajettaessa. Matkanopeutta jouduimme alentamaan alle 10 kilometriin tunnissa. Äyräpäässä tutustuimme kesän 1944 taistelu- maastoon, Äyräpään tuhottuun kirkkoon, sankarihautausmaahan ja Äyräpään ja Vuosalmien taistelupaikkoihin.

Äyräpään sankarihautausmaa, takana Äyräpään tuhottu kirkko.

Äyräpään kirkon muistolaatta.

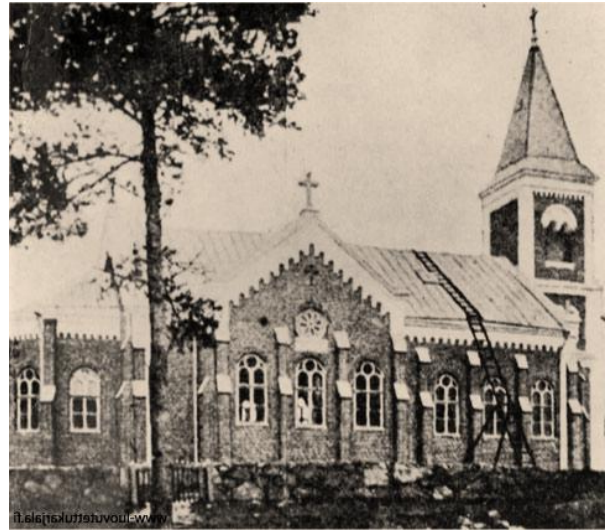
Retkeläiset Äyräpään kirkon rappusilla

Vuoksen takana Vuosalmi ja muistomerkki.

Äyräpäältä palasimme takaisin Mälkölään ja teimme matkan jatkon kannalta virheellisen reittivalinnan. Tie Mälkölästä Heinjoelle näytti olevan hyvässä kunnossa, joten päätimme lähteä Mälkölästä Ristiseppälän ja Heinjoen kautta Taliin ja sieltä Viipuriin. Matka oli noin puolet lyhempi, kuin Valkjärven ja Muolaan kautta suunniteltu reitti. Muutamien

en kilometrien ajon jälkeen tien kunto huononi merkittävästi. Ajaminen muuttui tiessä olevien kuoppien ja kohoumien kiertämiseen tien vasemman ja oikea laidan kautta. Ajattelimme, että tien kunto paranee Ristiseppälän jälkeen. Erehdyimme pahasti, sillä tien kunto oli huono koko matkan ajan. Käytimme aikaa noin 40 kilometrin matkaan yli viisi tuntia.

Heinjoen kirkko 1930-luvulla.

Heinjoen kirkon paikka ja muistokivi.

Matkan puolivälissä Heinjoella kävimme katsomassa Heinjoen tuhotun kirkon raunioita ja muistomerkkiä. Samalla tutustuimme Heinjoen hautausmaan paikalle tehtyyn venäläiseen hautausmaahan. Palasimme takaisin Heinjoen tienristeykseen. Risteyksestä vastakkaiseen suuntaan noin kahden kilometrin päässä olisi ollut venäjän armeijan hylätty

kasarmialue ja Heinjoen sotilaslentokenttä. Jatkoimme kuitenkin matkaamme kohti Talia. Tien kunto oli edelleen huono ja matka jatkui paikoin kävelyvauhdilla. Kahden tunnin päästä saavuimme Talin peltoaukioille ja aloimme etsiä Talin taistelujen muistomerkkiä. Koska meillä ei ollut karttaa Talin alueesta, muistomerkki jäi katsomatta. Pidimme ruokatauon ja lähdimme ajamaan kohti Viipuria.

Talin tiehaara, josta haarautuu tiet Portinhoikkaan, Viipuriin ja Heinjoelle.

Talin rautatieaseman lähellä olevia panssariesteitä.

Tie Talista Viipuriin oli myös huonossa kunnossa. Saavuimme Viipuriin aurinkoisessa säässä. Kävimme katsomassa Viipurin pyöreää tornia, sen lähiympäristössä olevaa Pietarin ja Paavalin kirkkoa sekä ostoksilla Kaupahallissa. Palasimme Vaalimaan raja-aseman kautta Suomeen ja tulomatalla ohitimme Tienhaaran muistomerkin. Mieleenpainuva ja raskas matka oli lähes takana. Suomen puo-

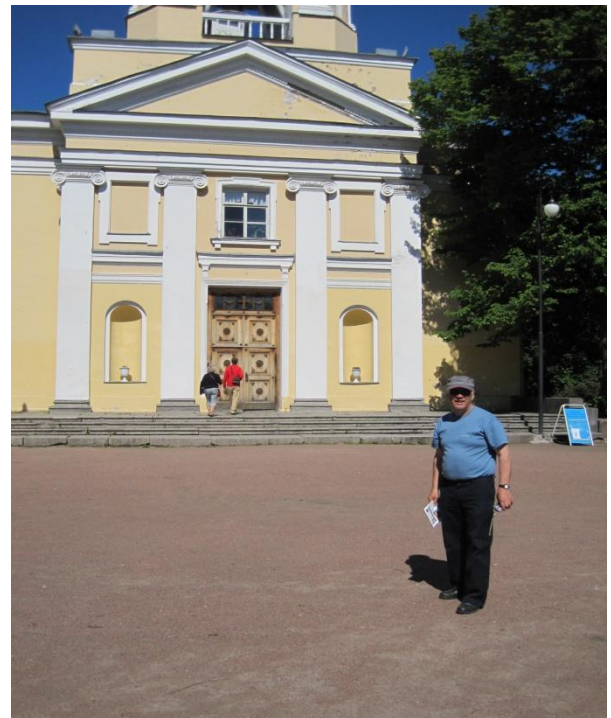
lulle päästyämme ajoimme Vaalimaalta Ilo-mantsiin vajaassa viidessä tunnissa.

Viipurin rautatieasema.

Viipurin pyöreä torni.

Pietarin ja Paavalin kirkko Viipurissa.

Ilomantsi kesällä 2012

Ensio Kettunen

Mennyt kesä oli sateinen ja normaalivuosiin nähden kolea. Kesä oli lämpötilaltaan kesän 2008 toisinto. Veden pinta järvissä ja joissa oli lähes koko kesän ajan korkealla. Veden korkeus puolestaan oli 1980 - 1990 lukujen vaihteen tasolla. Hyttysiä oli edelliseksi enemmän. Marjasato oli normaalikesiin verrattuna runsas. Kesän aikana saimme poimia runsain määrin lakkoja, mustikoi- ta ja vadelmia. Syksyllä saimme nauttia runsaista puolukka ja karpalosadoista. Sienestäjät saivat runsaasti kantarelleja ja suppilovahveroita. Tattisato oli heikko ja suolasieniksi kelpaavat sienet tulivat metsiin myöhään syksyllä. Kesä oli metsälinnuille suotuisa. Paikka paikoin poikueet olivat runsaita. Oman metsästysalueen metsäkanalintu- kanta tuhosi kesän aikana kanahaukkapoikue. Muistan erään syksyn, jolloin kuusen latvaan oli ripustettu ammuttu kanahaukka. Silloin mietin kuka pystyy tekemään moisen teon. Tänä syksynä pystyin samaistumaan ao. metsästäjän tuntoihin, kun kanalintuja ei ole näkynyt metsästysreissujeni aikana.

Harvinainen Ahonurmikohokki Riihijoella

Kesän aikana tutustuimme vaimoni kanssa Ilomantsin luonnossa kasvaviin luonnonkasveihin. Kuvasimme kasveja kasvukauden aikana. Löysimme kymmeniä uusia kasvilajeja ihan kotinurkiltamme. Luonnossa liikkujat eivät välttämättä huomaa oman ympäristön kauneutta ja lajien runsautta. Monet kasvilajit löytyvät luonnonniittyjen ja tienvarsien pohjakasvustosta. Esimerkkinä mainittakoon talvikkilajit, joita en ole aikaisemmin huomannut Riihijoella. Kesän aikana löysimme kolme talvikkilajia läheltä asuinpaikkaamme.

Tähtitalvikki (*Moneses uniflora*)

Pikkotalvikki (*Pyrola minor*) Riihijoella

Kellotalvikki (*Pyrola media*) Riihijoella

Valkolehdokki (*Platanthera bifolia*) Riihijoella

Uiminen järvissä jäi vähiin, koska uimavedet olivat normaalikesiin verrattuna kylmiä. Korkealla ollut vesi oli puhtaampaa. Viileässä vedessä levi- en kukinta on ollut vähäisempää.

Vanamo (*Linnaea borealis*) Riihijoella

Ilomantsi elää kesäturismista ja turistien määrä oli näin maallikon silmissä vähäisempää verrattuna aiempiin kesiiin. Kylmä ja kostea kesä lienee karkottanut turistit lämpimiin maihin. Tavallisesti syysloman aikana olemme olleet kotona tai kotimaassa, mutta tänä syksynä suuntasimme Etelä-Eurooppaan Espanjaan. Osasyynä ratkaisuun on ollut menen kesän sateinen sää. Toinen syy matkaan oli korallihääpäivämme syksyn aikana. Aika on vierähtänyt yhdessä nopeasti. Vastahan menimme naimisiin! Lapsemme ovat kukin lähteneet omille tahoille. Olen joutunut työvuosien aikana tekemään töitä monilla eri paikkakunnilla. Työpaikat ovat olleet useimmin muualla kuin Ilomantsissa. Perhe on asunut Ilomantsissa, mutta minä olen asunut useita vuosia viikot toisilla paikkakunnilla. Vaimoni harteille jäi lasten kasvat- tus ja huolenpito. Eräänä kesänä, kesäloman

alussa, poikani kysyi kirkkain silmin; Minne sinä menet syksyllä töihin? Monet kesälomat menivät rakennustöissä, milloin rakensin taloa, kesämökkiä, sauna tai varastoa. Muutama kesä vierähti jatko-opinnoissa. Viimeiset kymmenen vuotta olen ollut Joensuussa töissä. Oman ammattini huono puoli on siinä, ettei omalla paikkakunnalla ole töitä. Työvuosia laskettaessa olen ollut yli puolet työhistoriastani muualla, kuin Ilomantsissa.

Musta-apila (*Trifolium spadicum*) Riihijoella

Muutamien vuosien päästä saatan päästä nauttimaan työni tuloksista eli odottelen eläkkeelle pääsyä. En ole kuitenkaan vähentänyt työn tekemistä enkä kouluttautumistani oman alan asiantuntijaksi. Käyn jatkokoulutuksessa vuosittain ja käytän vapaa-aikaani uuden oppimiseen. Viime keväänä olin reilun viikon ajan USA:n länsirannikolla Los Angelesissa tutustumassa oppilaitoksiin ja koneteollisuuteen sekä Amerikan mantereeseen kulttuuriin. Siellä työpäivät olivat monilla kymmentuntisia ja työviikot kuusipäiväisiä. Opiskelu ammatillisissa oppilaitoksissa oli paljon intensiivisempää, verrattuna suomalaisiin kouluihin. Matkan aikana ihmettelin, miten ihmiset siellä jaksavat työn paljouden alla? Omaan työsäjäksämiseen voi vaikuttaa pitämällä oma ammattitaito ajan tasalla, liikkumalla vapaa-aikana, syömällä monipuolisesti ja pitämällä sosiaalisia kontakteja yllä. Myös oman työn mielekkäys on merkittävässä asemassa työssä viihtymiseen. Itse hain osatyökyvyttömyyseläkettä toissa vuonna ja sain Kevalta hylkäävän päätöksen. Päätöksessä sanottiin, että olen vielä liian nuori ja liian terve osatyökyvyttömyyseläkkeelle. Hyvä kun joku pitää minua nuorena ja terveenä!

Ojakellukka (*Geum rivale*) Riihijoella

Mennyt kesä on ollut maailmalla ja myös Euroopassa myllerrysten aikaa. On ollut kansannousuja, mielenosoituksia, mellakoita ja luonnonkatastrofeja. Venäjä antoi nootteja suomelle lasten huostaanotosta jne. Eurokriisi on vaikuttanut koko Eurooppaan, myös kotimaahamme.

Purtojuuri (*Succisa pratensis*) Riihijoella

Miten eurokriisi on sitten vaikuttanut Ilomantsiin? Yksi päivittäistavarakauppa on lopettanut toimintansa. Sen lopettaminen ei johtunut eurosta tai ainakaan eurokriisistä. Omakotitaloja on ollut myynnissä runsaasti. Onko työttömyys tai työpaikkojen puute syynä myyntimäärän kasvuun. Syksyn kuntavaaleissa on ollut kuntauudistus yhtenä keskusteluaiheena. Ennen vaaleja käydään kovaa kisa, kuka tai ketkä ovat vahvoilla uusiksi kuntapäätäjiksi. Kannatusmittauksia tehdään lähes viikoittain ja kärkisijoilla olevien kannatusta seurataan tiiviisti. Oma kiinnostus päivän politiikkaa kohtaan ei ole enää tapetilla. Olin toistakymmentä vuotta sekä kunnallispoliitikkona, että seurakunnan luottamustehtävissä. Jälkeenpäin katsottuna yhden ihmisen saavutukset ovat

pieniä. Pienten puolueiden edustajana tai omalla kohdalla puolueettomana ei päätäntävaltaa ole ollut nimeksikään. Joitakin asioita sain olla ajamassa eteenpäin, mutta suurimman osan ajastakin, että oma mielipide ja ajatukset hukkuvat suurten puolueiden päätösten alle.

Odottelemme talven tuloa. Mietimme samalla miten selviämme talvesta ja odotamme keväällä innolla kesän tuloa. On hyvä, että meillä on neljä vuodenaikaa, sillä saamme nähdä ympäristömme muutokset lyhyessä ajassa. Teiden kunto heikkenee joka vuosi ja tieavustusrahat vähenevät. Vanhusten osuus kuntalaisista kasvaa ja heidän hoitamiseen tarvitaan lisää työvoimaa ja sitä kautta palkkarahoja. Toimeentuloturvan varassa eläviä on joka vuosi entistä enemmän. Työssäkäyvä väestö vähenee ja sitä kautta verotulojen määrä laskee. Kunnan ja seurakuntien rahatilanne ovat vielä kohtuullista, joten niiden suhteen selviämme vuodesta. Miten käynee seuraavina vuosina? Mahdollisesti joudumme liittymään Joensuuhun, jolloin odotettavissa on kuntalaisten palveluiden karsimista. Mutta mitäpä huolehtia tulevista vuosista, elämme tätä päivää ja tätä syksyä. Mitä vanhemmaksi tulee, sitä nopeamalta tuntuu aika kuluvan.

Mäkitervakko (*Lychnis viscaria*) Riihijoella

Matka Kuolismaahan

Ensio Kettunen

Seuraava kertomus on fiktiivinen, mutta se sisältää myös faktoja. Kertomuksen fiktiivinen osuus on menneisyydessä. Tapahtuma-aika on heinäkuu 1939. Fiktio on yhdistetty 2000-luvun alussa tekemiini Kuolismaan matkoihin. Lukija saa itse päätellä, mikä on fiktiota ja mikä faktaa.

Kuolismaan tie vuonna 1939

On heinäkuun alku. Taivas on puolipilvinen ja lämmin. Takana on viikon mittainen kuuma kausi. Ajamme kuljettajani Olekin kanssa hiekkapintaisia tietä Lutikkavaarasta kohti Miikkulanvaaraa. Muutama kilometri Lutikkavaarasta Miikkulanvaaran suuntaan tie ylittää pienen puron, joka yhdistää Luovelammen ja Luovejärven toisiinsa. Puron kohdalla tiessä on suuria kuoppia. Nousen autosta ulos katsomaan, miten rummun ylitys onnistuu. Pääsemme jatkamaan pian matkaa ja parin kilometrin jälkeen tie kaartuu loivasti vasemmalle. Mutkan kohdalta erkanee Kuolismaan tiestä huonokuntoinen tie oikealle Leppävaaraan. Leppävaarassa asuvat Josva, livari ja Pekka Kettunen. Leppävaarasta eteenpäin, noin parin kilometrin päässä "Tolovilassa" asuvat Frans ja Tauno Nilsen. Tolovilan ensimmäinen asukas oli Ruukin maasmestariksi Oslon maaseurakunnasta muuttanut Aadolf Nilsen. Adolf on minun mummoni ukki. Pahainen tie jatkuu Tolovilasta etelään Koitajoen rannassa olevalle Leppäkoskelle, jossa joen takana asuvat Adam Kuosmanen ja Hannes Tossavainen.

Matkamme jatkuu Leppävaaran risteyksestä eteenpäin kohti Kuolismaata. Kahden kilometrin ajomatkan jälkeen nousemme jyrkkää mäkeä ylöspäin. Olek joutuu vaihtamaan pienemmälle vaihteelle. Nousemme mäen ylös ja tien vasemmalla puolella on peltoaukeiden ympäröimä Miikkulanvaara. Auton vauhti hiipuu kävelyvauhdiksi ja saavumme luonnonkivistä kasatun aitauksen läpi Miikkulanvaaran päälle. Kuljettaja pysäyt-

tää auton, astun ulos lämpimään ja kosteaan ilmaan. Kuljettaja sanoo odottavansa minua lähitöllä, kun käyn tutustumassa kylän taloihin. Sekarotuinen koira alkaa haukkua lähimmän talon pihassa. Lapsiparvi ilmestyy talojen takaa katsomaan pihaan tullutta autoa. Miikkulanvaaralla asuvat Antti, Jussi ja livari Kettunen. Antti Kettusen suku on asunut vaaralla 1700-luvulta lähtien. Jussin ja livarin esi-isä Juho Juhonpoika Kettunen on muuttanut asumaan kylään Paavo Kettusen, Antin isoisän veljen lesken, Riitta Kettusen luokse.

Autoilija Josua Kettunen

Miikkulanvaaran kylä

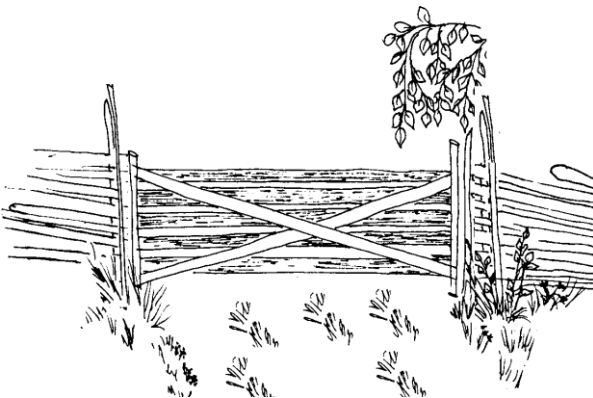
Jussi Kettusen talo

Antti Kettusen talo Miikulanvaarassa

Lähimpänä Kuolismaan tietä on Antti Kettusen perheen talo. Talo on vanha. Lienee rakennettu 1800-luvun puolella. Talossa on iso tupa ja kamari. Porstuan toisella puolella on pienempi tupa. Se pidetään yleensä talvikautena lämmittämättömänä, ellei sinne muuta metsätyömiehiä. Pihapiirissä on vanha navetta, patamökki, riihi ja mustunut sauna. Kaikki rakennukset on rakennettu ilman suunnitelmaa. Rakennukset ovat sikin sokin vaaran eteläpäässä. Pihamaalla on rekiä, kiesit sekä erilaisia maataloustyökaluja. Tila on siirtynyt Antin haltuun 1930-luvun alussa ja sen nimenä on Luovevaara Nro 1⁴² (37 ha). Antti Kettusen talosta noin 70 - 80 metrin päässä pohjoiseen on Selkälä Nro 1⁴¹ (41 ha) tila, jota hallinnoi Jussi Kettunen. Jussin talo on rakennettu noin kymmenen vuotta aiemmin. Vanha talo on vielä pystyssä. Pihapiirissä navetta, aitat, lampola ja sauna ovat rakennettu tiiviisti lähelle toisiaan. Vähän kauempana on kaivo, jonka vieressä on kodan näköinen rakennus.

Lautaveräjä ja pistoaitaa

Pihan perältä jatkuu kujaset pohjoisen suuntaan. Joudun avaamaan ja sulkemaan matkalla useita veräjiä. Peltotien oikealla puolella on kivistä rakennettu aita. Tien vasemmalla puolella on vanha pistoaita. Peltotie päättyy pienen torpan pihaan. Pihan perällä on navettarakennus. Hiukan

kauempana lehmähaan ja koivumetsän vieressä on savusauna. Talossa asuu livari Kettusen perhe. Talon pihalla on talon isäntä. Kerron hänelle, että haluaisin käydä katsomassa Luovenjärveä. Hän opastaa minut polulle, joka laskeutuu vajaan kilometrin matkan Luovenjärven rantaan. Polku menee lehmihaan poikki ja siellä on pari lehmää ja pieni vasikka.

livari Kettunen perheineen Miikulanvaarassa

Kävelen polkua alaspäin. Saavun pian Luovenjärven rantaan. Rannassa on vanha kallellaan oleva verkkovaja. Rannassa nuotion päällä on pyykkipata täynnä höyryävää pyykkiä. Pyykkiä on pesemässä kaksi vanhaa naista. Järvellä on pyyntöjään kokemassa partasuinen mies. Rannassa verkkovajan vieressä on kaksi huonokuntoista venettä. Järven ranta on heinikkoinen ja kivinen. Järvenselkä avautuu verkkovajan kohdassa pohjoisen suuntaan. Etelässä järvi muuttuu kapeaksi Luovenjoeksi. Kyselen naisilta, miten järvi antaa kalaa. Toinen naisista ei puhu mitään, toinen vastaa, "omaan tarpeeseen kalaa riittää". Vähän ajan päästä nainen alkaa udella minulta "kuka hiän on". Kerron olevani Kuolismaan Pekka Kettusen sukulaisia. Nainen katsoo minua pitkään ja sanoo minusssa olevan hiukan Kiukunniemen Pekan näköä. Keskustelu muuttuu hetken päästä Euroopassa leviävään sotaan ja venäjän antamiin nootteihin. Hiljaa ollut nainen alkaa mumista jotakin, mutten saa selvää hänen puheesta. Puhe- liaampi nainen sanoo "Kaisa on mykkä, mutta se

ei oo tyhmä”. Hetken päästä hyvästelen naiset ja lähdän nousemaan polkua ylös Miikkulanvaaran lakea kohti. Saavun autolle, jonka ympärillä lapsilauma vahtii autoa. Kuskiani ei näy missään, joten menen Antti Kettusen talon sisälle. Astun sisälle porstuaan ja koputan lähimpään oveen. Löydän kuljettajani tuvan ikkunan vieressä olevan pöydän äärestä. Hän on juomassa kahvia. Talon emäntä tarjoaa minulle kahvikuppia, mutta kerron, että minulla olisi kiire Kuolismaahan. Tarkoituksena olisi palata illaksi kotiin. Kello oli jo iltapäivässä. Talon emäntä alkaa kertoa, kuinka huonosti kahvia on saatavilla. Kahvin hinta on noussut viimevuodesta huimasti. Talon isäntä oli aamulla lähtenyt kirkonkylälle kahvin ja sokerin ostoon Saarikiven autolla ja palaa illaksi takaisin Miikkulanvaaraan.

Kuljettajan hörpittyä kahvikupin, lähdemme ulos auton luokse, jossa lapset huutavat kilpaa kuskille. Kuljettaja lupaa ottaa lapset kyytiin seuraavalla kerralla. Käsikammesta pyöräyttämällä auto käynnistyy ensimmäisellä pyöräytyksellä. Vaihdelaatikko rutisee hiukan vaihdetta päälle laitettaessa, mutta pääsemme kuitenkin jatkamaan matkaamme. Huutava lapsilauma jää perässä tupruavan tiepölyn taakse.

Luovenjoen uusi silta v.1939

Tie laskeutui Miikkulanvaaralta lähdön jälkeen jyrkästi. Mäen alla jouduimme jarruttamaan kivi-kuoppisissa kohdassa olevien kuoppien vuoksi. Kuljettaja joutuu vääntämään rattia oikealle ja vasemmalle väistellessään tiessä olevia kiviä. Tie on huonossa kunnossa suoalueiden reunamilla, mutta paranee heti, kun se nousee mäenkumpareille tai mäntykankailla. Saavumme muutaman kilometrin jälkeen uudehkolle sillalle, joka ylittää Luovenjoen. Kuljettaja kertoo sillan valmistuneen edellisenä kesänä. Ennen sillan rakentamista joki ylitettiin kapulalossin avulla. Sillan jälkeen tie alkaa nousta korkealle mäelle. Mäen päällä on työmiessjoukko seisomassa lapiot kädessä tien

vieressä. Kyselen kuskiltani, että mitä miehiä tienvarressa seisoo? Kuljettajani kertoi miesten olevan nostomiehiä, jotka kaivavat mäelle juoksuautoja ja pesäkkeitä. Tien oikealla puolella on valmista juoksuautoa, jossa reunat on tuettu mäntytukeilla. Kyselen kuljettajan mielipidettä siitä, syttyykö sota suomea vastaan? Kuljettajana toimiva Olek ei ota kantaa puoleen eikä toiseen. Hän sanoo ”Aika näyttää, mutta on hyvä, että tänne rakennetaan puolustuslinjoja”.

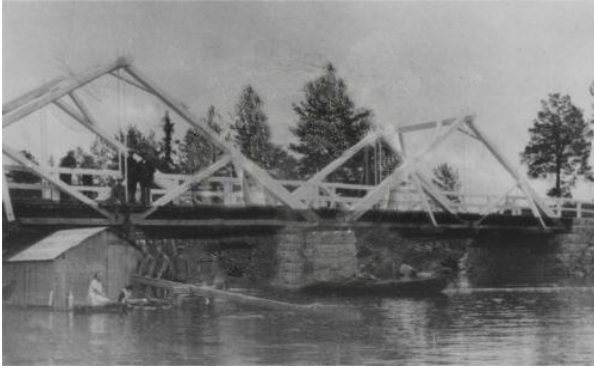
Luovenjoen rinteellä olevia juoksuautoja

Jatkamme matkaa hiljaisuuden vallitessa kohti Kuolismaata Tie kaartaa suon reunassa lähelle aavaa suota. Käsken kuljettajaa pysähtymään. Alavatsassa oli alkanut tuntua painetta, joten painuin vauhdilla suonreunassa olevan kuusen taakse asioilleni. Kuljettaja tulee perässäni suolle ja laskettelee pitkän suihkun lakkamättään päälle. Lakka on supulla. Aavalla suolla lakka on saanut punaisen värin pintaansa. Ensi näkemältä lakkaa on tulossa runsaasti suolle. Kyselen kuljettajalta ”Mikä tämän suon nimi on”? ”Rökinkorveksi ne tätä sanovat”, vastaa kuljettaja. ”Mistä moinen nimi suolle”, jatkan kyselyäni. ”Vanhat ihmiset sanovat, että tälle suolle on eksynyt monta marjastajaa menneinä vuosina”. Heitän Olekille ”Taitavat pelotella marjamiehiä, jotta tuntemattomat eivät marjoja kerräile”? Olek jatkaa, ”Ei ne turhia puhele. Aavalla suolla on pohjattomiakin kohtia, jonne ukko nopiasti hävijää”. Nappaan muutamia punaisia lakkoja käteeni ja jatkamme takaisin autolle.

Ajettuamme muutamia kilometrejä, ohitamme vasemmalle kääntyvän tien. Kyselen Olekilta, ”Minne tuo tie johtaa”? Olek vastaa hitaasti ”Ei se mikään tie oo, se on vai kärrypolku. Se mennöö Vellivaaraan ja Lehmivaaraan. Ei sinne autolla ajella. Hattuvaarasta on Hullarin kautta parempi tie Lehmivaaraan”. Kerron, että Lehmivaaran

takana Longonvaarassa asuu Kuolismaan Kettusia ja että olen käynyt siellä. Jatkamme matkaa ja Olek pistää piippunsa palamaan. Saavumme pian sillalle, joka ylittää Koitajoen ennen Kuolismaan kylää. Silta on uusittu lähiaikoina. Silta muistuttaa tänä kesänä rakennettua uutta Oinassalmen siltaa. Silta on kolmen kivisen silta-arkun päällä ja sillan puinen kansi on lähes kulumaton.

Kuolismaan silta

Sillan toisessa päässä on seisomassa kaksi sotilaspukuista henkilöä. Kuljettaja pysäyttää auton heidän viereen. Nousemme ulos autosta ja tervehdimme sotilaita. Toisella on päällä suojeluskunnan asepuku ja toisella rajamiesten käyttämä asepuku. Miehet eivät kiinnitä huomiota Olekkiin vaan alkavat kysellä, ”Kukas mies tämä sinun kyytiläinen on? Mistä olet tulossa ja minne olet menossa”? Kerron miehille, että olen Kiukunniemen Pekka Kettusen sukua ja asun Ilomantsin kirkonkylän lähellä, Haukivaaran tien varressa. Miehet tivaavat minulta rajaseutupassia, jota minulla ei ole. Kerron, etten tiennyt passista aiemmin. Jatkan, että aikomuksenani olisi mennä Kiukunniemelle. Suojeluskuntalainen sanoo ”Ilman rajaseutupassia sinne ei ole asiaa”. Hän sanoo lopuksi ” Saat olla Kuolismaan kylän alueella, kunhan et mene Mikitanvaaraa kauemmaksi”. Päätän jäädä kyydistä ja kerron kuskilleni meneväni katsomaan Kuolismaan kylävaaraa. Olek sanoi ”Menen käymään Jakunvaarassa sukulaisen luona ja palaan illalla tähän samaan paikkaa kuuteen mennessä”.

Lähden kävelemään ja käännyin sillan jälkeen oikealle, kylävaaralle nousevalle tielle. Parin sadan metrin jälkeen saavun punaiseksi maalatun talon viereen. Pihamaalla oleva naislauma kertoo talon olevan Jussi Hoskosen kauppatalo. Jatkan matkaa kylätietä eteenpäin ja ohitan tien vasemmalla puolella olevan harmaantuneen hirsitalon. Talo on pieni ja se on hiukan kallellaan. Talon pihalla on pieni harmaa varasto, navetta ja huo-

nokuntoinen lampola. Jatkan matkaa vaaran laakea kohti ja saavun tienristille. Oikealle menevän tien varressa seisoo harmaa hirsinen torppa. Tienristiltä suoraan mentäessä on parin sadan metrin päässä, mäen alla, Kuolismaan koulu.

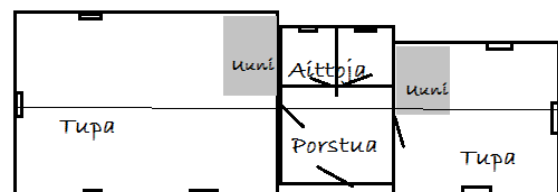

Jussi Hoskosen kauppatalo

Matinvaaran talo, Kettulanvaaralla

Päätän mennä ensiksi tutustumaan ukkini syntymätaloon, joka on vaaran päälle menevän tien päässä. Matkaa sinne on muutamia satoja metrejä. Kävelen pistoaidan vieraan kulkevaa kivistä ja huonokuntoista tietä ylöspäin. Pian saavun Ukkini syntymäkodin pihamaalle. Talo on vanha, useaan otteeseen laajennettu ja päältäpäin huonokuntoinen. Pihan toisella puolella, hiukan taloa alempana on suuri navetta ja heinäsuoja. Talosta Kotijärvelle päin on aitta tai jonkinlainen varastorakennus ja sen takana on vanha riihi.

Kettulanvaaran talon pohjapiirros

Kävelen talon keskellä olevaan porstuaan ja kolkutan porstuasta vasemmalle johtavaan oveen. Kukaan ei tunnu vastaavan kolkutteluun,

joten avaan oven ja käyn sisälle hämärään tupaan. Tuvan perillä ikkunan ääressä on iso pöytä ja sen molemmin puolin pitkät penkit. Tuvan oikealla puolella nurkassa on iso kivistä rakennettu uuni. Uunin vieressä olevassa sängyssä makaa vanha mies. Mies herää kun rykäisen muutaman kerran kovaan ääneen. Miehellä on viikset ja tunnista hänet kasvoista ukkini sukulaiseksi. Juho Kettunen alkaa kysellä ”Minne kulkija on matkalla”? Kerron kuka olen ja että olen tullut kyläilemään ukkini luokse. Jatkan kertomusta rajamiesten tapaamisesta ja heidän antamasta kiellostamennä Kuolismaan kylän aluetta kauemmaksi. Mies jatkaa ”Pekka on syntynyt tässä talossa ja asunut täällä aina naimisiin menoon saakka”. Mies saa yskänpuuskan, mutta jatkaa hetken päästä tarinaansa. ”Pekan isä ja äiti kuolivat Pekan lapsuudessa. Meidän hoidossa hän oli vuosisadan alkuun saakka”.

Matkalainen Kettulanvaaralla

Jatkamme Jussin kanssa keskustelua ja kyselen häneltä Kuolismaan kylän asukkaista ja heidän asuinpaikoista. Jussi nousee välillä ylös, ottaa oven vieressä olevasta vesikorvosta puukauhalla vettä. Ulko-ovi narahtaa porstuassa. Tuvan ovesta astuu sisään vanha nainen. Jussi kertoo naiselle, kuka minä olen ja minne olen matkalla. Nainen tervehtii minua ja alkaa kohennella hellan alla olevia hiiliä. Hän laittaa sinne pilkkeitä. Pilkkeet syttyvät palamaan ja nainen laittaa kahvipannun hellan päälle lämpiämään. Vanhuksilla on paljon kerrottavaa isoisästäni Pekasta ja Kiukunniemen talosta. Aika vierähtää vanhassa tuvassa tarinoita kuunnellessa. Kahvittelun jälkeen Jussi lähtee näyttämään talon toisessa päässä olevaa huonetta. Siinä ukkini oli viettänyt lapsuutensa. Huone on vanhempi, kuin talon toisessa päässä oleva tupa. Huoneen yhdellä seinämällä on kivinen leivinuuni. Uunin vieressä on vanha astiakaappi. Huoneen peräseinällä on kaksi sänkyä. Talon

päädystä, Ikkunan ääressä on vanha pöytä. Pöydällä on paljon papereita ja karttoja. Jussi kertoo, ”Tässä huoneessa majoittuvat Kuolismaan Kievarille tulevat matkamiehet”. ”Nyt tähän huoneeseen on majoittunut Kuolismaan alueen linnoitustöitä valvovat sotilasjohtajat”. Jussi muisteli toisen miehen olevan luutnantti ja toinen on vänrikki Kettunen. ”Vänrikki ei ole Kuolismaan Kettusia, vaan hän on muuttanut jostakin keskisuomesta kesän alussa” jatkaa Jussi. Sanon hyvästit Kettulanvaaran isännälle ja emännälle. Lähdän kävelemään pellon poikki kohti Kuolismaan koulua.

Saavun koulun pihalle, nousen koulun pääovele. Vedän kahvasta ovea ulospäin, mutta totean ovien olevan lukittuna. Pihalle tulee koulun takaa nuori nainen. Hän kertoo koulun olevan nostomiesten majapaikkana ja että sinne ei saa mennä sisään. Jatkan matkaani kohti tienristiä, josta lähdin Kettulanvaaralle. Tienristiltä käännyin oikealle, Huotarinvaaralle menevälle tielle. Jatkan kävelyä kohti Huotarinvaaraa. Tie laskeutuu ensin syvään notkoon ja alkaa sieltä nousta kohti korkeaa vaaraa. Tie on notkon pohjalla huonossa kunnossa.

Kuolismaan koulutalo, takana Kettulanvaara

Nousen Huotarinvaaralle, jossa on laajat viljapellot tien molemmilla puolella. Saavun suuren harmaan talon pihaan. Taloa on tehty vuosisadan molemmin puolin, sillä vanhempi osa on alkanut painua kasaan. Talon takana on iso navettarakennus ja sen takana lehmahaassa on monipäinen lehmälauma. En mene taloon, vaan jatkan kävelyä talon ohi alaspäin vaaranrinnettä laskeutuvaa tietä. Ohitan muutaman pienemmän talon ja hetken päästä poikkean erään punaiseksi maalattun talon pihalle. Talossa pitäisi asua Ukkini sisar.

Avaan oven ja kyselen, asuuko talossa ukkini Pekka Kettusen sisar. Nuorehko mies sanoo, että ukkini sisar on muuttanut miehensä kanssa jo edellisenä kesänä Lokalahteen. Kiitän miestä tie-

dosta ja palaan jatkamaan matkaani kohti Kuolismaan tsasounaa ja kalmistoa. Saavun suurien kuusien ja mäntyjen katveessa olevaan Kuolismaan kalmistoon.

Huotarinvaaralla oleva talo

Kuolismaan kalmisto ja tsasouna

Kalmiston edessä on huonokuntoinen tsasouna. Menen kalmistoon pienen puisen veräjän kautta. Veräjä on vuosia sitten tipahtanut pois paikoiltaan, sen päällä kasvaa jo sammalta. Kalmistossa haudoilla on puisia ortodoksiristejä ja siellä täällä kalmistoa sijaitsevia hirrestä rakennettuja kropuja. Menen kalmiston läpi Kotijärven rantaan. Kävelen rantaa pitkin kohti Osipanlahtea. Kalmiston vastapuolella, järven takana avautuvat laajat peltoviljelykset. Paikan nimi on Mikitanvaara. Osipanlahden takana näkyy Kuolismaan Sairasmaja. Sairasmaja auttaa kyläläisiä kaikissa heidän elämänvaiheissa. Siellä synnyttään ja siellä kuolla. Sairasmajassa on hoitaja, joka hoitaa pienempiä tapaturmia ja sairauksia. Vakavammat tapaukset viedään autolla kirkonkylään sairaalaan. Sairasmajan vieressä on vanha rakennus, jonka sanottiin olevan Parta-livanan kaupparakennus. Parta-livana on kylän toinen kauppias. Hänellä on pitkä ruokkoamaton parta. Mietin kävellessä, kuka hoitaa kylässä parturin tointa? Heräsin ajatuksistani ukkosen jyrähtelyyn. Ukkospilvi oli nousemassa nopeaan tahtiin Itkajärven

suunnasta. Itkajärven rannalla asuu ukkini Pekka Kettunen, mutta tällä reissulla en voi mennä sinne. Kiukunniemelle, ukkini taloon olisi ylitettävä kilometrin levyinen suo ja sen jälkeen on vielä edessä vuolas Valkkijoki. Toisin Valkkijoen yli kesäaikana on ponttoneista rakennettu silta. Silta puretaan talveksi pois ja rakennetaan keväällä uittokauden jälkeen uudestaan.

Matkalainen Kuolismaan Kotijärven rannalla

Valkkijoki Kuolismaassa

Jatkoin matkaani rannan suuntaisesti. Ohitin rannalla sijaitsevia latoja ja venevajoja. Ranta oli kivikkoisen ja matala. Jatkoin matkaa erään pelton kautta Kivisillalle ja siitä edelleen Kuolismaan tielle. Käännyin tienristiltä Ilomantsin suuntaan. Tie kulkee aivan Koitajoen vartta seuraten. Saavun Kuolismaan sillalle juuri ennen sateen alkamista. Samaan aikaan saapuu autonkuljettajani. Nousen autoon ensimmäisten sadepisaroiden iskeytyessä niskaani. Lähdemme ajamaan takaisin Ilomantsiin. Matkan aikana mietin päivän tapahtumia ja päätän, että joskus paremmalla aikaa tulen sinne takaisin. Sade yltyy kaatosateeksi ja auton vauhti hidastuu, koska tuulilasinyyhkijät eivät toimi kunnolla. Tien kunto heikkenee lähestyttäessä Möhkön kylää. Ukkosen jyrähtely kuuluu auton sisälle saakka, salamat valaisivat hämärää iltaa. Väsyneenä, mutta yhden onnellisimmista päivistä kokeneena, palaan takaisin kotiini Riihijoelle.